

JOHANNA VENHO

Kotimatkoja
MARI LEPPÄSEN KANSSA

TAMMI

JOHANNA VENHO

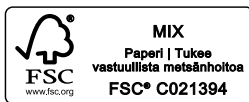
Kotimatkoja

MARI LEPPÄSEN KANSSA

TAMMI

HELSINKI

Typografia ja kuvallitteen taitto: Emmi Kyytsönen
Kuvat Mari Leppäsen kotialbumista, ellei toisin mainita.

© Johanna Venho ja Tammi 2024
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
ISBN 978-952-04-4228-6
Painettu EU:ssa

Tie, valtakunta

Ei tarvita rajoja, ei rajapuoimia.

Tie on valtakunta.

Tiellä kulkeminen on kotimaa.

*Temppeli on suunta, rukous avattu ikkuna
oikeaan suuntaan.*

*Tempppelin katto ja lattia
avoimena pysyttelyä,
kulkuväylänä pysyttelyä
ristiriitojen keskellä.*

– Anna-Maija Raittila

Pyhän Birgitan rukous

– –

Osoita minulle tie

ja tee minut halukkaaksi sitä vaeltamaan.

On onnetonta vitkastella,

on vaarallista jatkaa matkaa,

vastaa siis kaipaukseeni

ja osoita tie.

Tulen luoksesi

kuin sairas tulee lääkärin luo.

Oi Herra, anna sydämelleni rauha.

SISÄLLYS

Lukijalle 12

I. KESÄRANTA, VIITAAN KYLÄ, IISALMI

Lapsena usko oli turvallista 18

Maailman kauneimmat kukat 19

Kristinusko äidinmaidossa 22

”Lyyran mualta ei puut lopu” 24

Heikki ja Inka Lyyra, Sokerimäen isäntä ja emäntä 26

Maailma avartuu 33

Elina lähtee opiskelemaan 36

Elma, Marin kummitäti 38

Avaimena kynä ja ovena kirja 40

Kesärannan mökki jää kummitytölle 48

Sukupolvien yhteys 49

On tärkeää koskettaa kuollutta 51

VIITAALLA, KESÄRANNAN SAUNAN YLÄLAUTEELLA 54

II. VELKUA, PALVAN SAARI

Kenen tarinoita kerrotaan, kenen kokemuksista vaietaan? 56

Prättä-Tiina kirkossa ja muita iltasatuja 57

Velkualla isoisän jäljillä 60

Veikko Pentikäinen pappina Palvassa 61

Veikon veli Vilho Pentikäinen: Suomen tunnetuin vakooja 64

Hajaannus rikkoo välejä 67

Hämmentävää kirjeenvaihtoa SRK:n kanssa 71

”Iäisyyden heijastus meissä” 74

Terapeutittinen sukupuu ja sen oksat 76

Juha Pentikäisen <i>Muistamia</i>	83
”Tulin laiha poika Helsinkiin”	86
Perheelle löytyy koti Käpylästä	89
Yhteisöllistä elämää	92
”Kuoleman jalka se kulkea jaksaa”	96
PALVAN SAARESSA, VELKUAN KIRKON PENKISSÄ	98

III. RYMÄTTYLÄSTÄ LIETOON

Tälle seudulle voi kotiutua	100
<i>Taivas on pieni, kodikas talo</i>	101
Lapsuuden loputtomat, onnelliset kesät	103
Matti Kuusen vanha pöytä ja muita arvoesineitä	105
Kun parhaansa yrittää, se riittää	109
”Ymmärrät, että jokainen uskoo johonkin”	111
Miten pysytään uskomassa?	116
Usko saa monia muotoja	120
Ompelukoneen äärellä ja vasara kourassa	122
Sovittelija ja toisten tukija	124
Vaikeita vuosia lestadiolaisessa liikkeessä	125
Kenttätyö on läsnä kaikkialla	131
”Mutta eihän meidän piireissä erota!”	134
Kibbutseilla: kanoja ja kaukopuheluita	138
Folkloristiikka, turvallinen valinta	142
”Minulla on yksi ainoa isä”	144
Päiväkirjan lehdet täyttyvät	146
Ensimmäinen yhteinen koti	149
Onni syntyy, maailma muuttuu	152
Äidiksi kasvamista	154
Tulisiko meistä turkulaisia?	159
Pieni tummatukkainen tyttö	161
Lapsiperheen täyttä, arkista elämää	164
Jakkupuku jää kaappiin	168

Elämää yhteisön keskellä 169

Muuttuuko vanhoillislestadiolainen liike – ja mihin suuntaan? 177

LIEDON KIRKOSSA TORSTAI-ILLAN AVOINTEN OVIEN
AIKAAN 181

IV. UTÖ, SAARISTOMERI

Hiljaisuus hoitaa sielun ryhtiä 184

Sovussa, mutta omista periaatteista tinkimättä 185

Minäkö kirkkoon töihin? 187

Oma peilikuva ja muita solmuja 196

Sielun pimeä yö 198

Kahden maailman välissä 204

”Lestadiolaisäitien synnytyspakko?” 208

Oripään Suviseurat: Mari pitää päänsä 210

Riemutanssia: saan opiskella! 214

”Marginaaliradikaaliryhmä” kritisoi lestadiolaista liikettä 218

Miksi vain miehet puhuvat naisten pappudesta? 220

Totuus ja miten siitä puhutaan 223

Maijan tarina: ”Mitä itket, nainen?” 224

Pappisvihkimys: lopullinen taitekohta 228

Avoimuus mahdollistaa anteeksi antamisen 234

Eristäminen ja ulossulkeminen ulottuvat Marin läheisiin 237

”Anteeksipyyntö on peruttu” 241

Sananpalvelija saa vapautuksen 244

Kuka pelkää eniten? 248

Mediajulkisuutta ja vilkasta keskustelua 254

Vihapostia pappi Leppäselle 260

”Virka kantaa” 262

Millä kielellä puhua Jumalasta? 267

Hiljaisuuden hoitava voima 269

”Usko hyvän tekemiseen” 270

Lieto kutsuu taas 273

Piispa Kaarlo Kallialan erityisavustajana 278

Voisimmeko antaa kodin turvapaikanhakijalle? 281

Perhe yhdessä 287

UTÖSSÄ, SAAREN KALLIOISELLA PUOLELLA, PUUN ALLA
TUULENSUOJASSA 290

V. TURKU

Uusia teitä, matkaa sisäisessä maisemassa 292

Kiven pitkä muisti 293

Siirtolaispapiksi Espanjaan 294

Aikamatka kirkon tulevaisuuteen 297

Perheelle tärkeä vuosi 301

Paluu Suomeen: oma kieli on löytynyt 304

Hiippakuntadekaaniksi 305

Uusia ovia pitää uskaltaa avalla 308

Pyhiinvaellustoiminta alkaa Turussa 311

Miten kirkko voi tarjota lohtua kriisien keskellä? 315

Pyhiinvaellus: rajanylityksiä 318

Haava on lahja 323

TURUN TUOMIOKIRKOSSA, PYHIINVAELLUSKESKUKSEN
SOHVALLA 325

VI. POITSILAN LUOSTARI

Piispaksi – uusia ovia avautuu 328

”Jumalan evankeliumi kulkee alhaalla” 329

Minustako piispa? 330

”Rohkea, rukoileva ja rakastava kirkko” 334

Tulevaisuuden näky 341

Olkea vai maitokahvia – piispankaavun suunnittelua 348

”Osoita minulle tie” 351

Seurakuntia, hallintoa ja verkostoissa vaikuttamista	359
”Se on sen kaltainen demokratia”	360
Kirkon miehinen historia	365
”Onneksi et jeesustele” ja muuta palautetta	369
Uskontojen välinen yhteistyö avartaa	374
Kannattelua ja rakentavaa kritiikkiä	376
”Mä tein sulle karvamadon!”	379
”Hiljaisuus on radikaali muutosvoima”	380
Morbackan omenapuut ja Anna-Maijan katse	387
Via Silentiin luostariyhteisö: hullunrohkea idea	389
POITSILAN HILJAISEN RUKOUKSEN LUOSTARIYHTEISÖN KEITTIÖSSÄ	392

VII. NAANTALIN KIRKKO

Hiljainen vesi ja sukan kantapää 394

<i>Ehtoollispöytää kattamassa</i>	395
Armonlaaksoon, kohti hiljaista vettä	397
Birgitta, Martta ja Maria – naisten perintöä	399
Kilvoittelu on hyvä sana	402
Kuka on hän?	406
On antauduttava armoon	410
NAANTALISSA, LAITURILLA MERENRANNASSA	412

Kiitos	413
Lähteitä	414

LUKIJALLE

On kysymyksiä, joihin tietää heti vastauksen. Kun minua pyydettiin kirjoittamaan Mari Leppäsen elämästä, todella tiesin. Paitsi että saisin keskustella Marin kanssa, joutuisin pohtimaan kirkkoa ja hengellisyyttä. Kun työ oli alussa, kirjoitin muistivihkoon: ”Tuskin jaksan edes ajatella elämää ilman hengellisyyttä, se on niin latteaa. Olen tolkuttoman kiinnostunut kristinuskosta, mutta muutun kömpelöksi, kun yritän puhua siitä. Epämukavuus johtunee kirkosta. Kuulun kirkkoon, mutten tunne sitä.”

Kirkko kaipaa uusia jäseniä ja sen ovet ovat kaikille auki. Miksi se usein kuitenkin tuntuu kuplalta, josta äänet eivät kantaudu ulkomaailmaan ja jossa olen monta kertaa tuntenut itseni ulkopuoliseksi? Mahdunko sinne omana itsenäni, vai pitääkö leikata pää pois, tai mieluummin ruumis? Ja miksi Jumalasta puhujat leimataan helposti todellisuudesta vieraantuneiksi eikä haluta ymmärtää ihmisen uskonnollista kaipuuta?

Kun olen saanut tutustua Mariin, ymmärrän kirkostakin vähän enemmän kuin ennen. Mari on saanut uskonnollisuuden jo äidinmaidossa. Hän on kasvanut vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvassa perheessä ja suvussa. Kristinuskko on läpäissyt Marin elämän. Hänestä on tullut rohkea yhteiskunnallinen kannanottaja, joka on joutunut kohtaamaan lämpimänä ja turvallisenä pitämänsä uskonyhteisön ehdottomuuden ja josta moni hengellisesti haavoitettu löytää samastumispintaa. Hänessä yhdistyvät perinteinen herätysliiketausta ja omaa sukupolveaan edustava avara uudistaja. Kadulla vastaan tulija huikkaa: ”Teet niin hyvää kirkolle!”

*

”Elämä koostuu hetkistä” on Marin isän Juha Pentikäisen lempisanontoja. Hetket voi joko elää täydesti tai niiden voi antaa liukua ohitse. Muisti muokkaa elettyä ja punoo hetkiä tarinaan. Monien tapahtumien kaari ulottuu yhtä ihmiselämää pitemmälle sukupolvien ketjussa.

Kirjassa liikutaan ajassa kuten muisti liikkuu: sukelletaan menneeseen, palataan tähän päivään. Menneisyyden ja aiemmin eläneiden vaikutus on Marin elämässä tärkeä, siksi halusin aloittaa kertomuksen siitä. Tausta muovaa. Mutta mennyttä tulkitaan uudelleen nykyhetkestä käsin. Varsinkin jos käy läpi hengellisen mullistuksen, kuten Mari lestadiolaisesta liikkeestä erkaantuessaan, tulkinat muistoista muuttuvat. Kertomus kierähtää uuteen muotoon.

Silti Mari on niitä ihmisiä, joiden elämästä hahmottuu eheä tarina. Syyt ja seuraukset näkyvät, samoin johdonmukaisuus ja määrätietoisuus – vaikka Marista välillä tuntuu, ettei hän ole pyrkinyt kovin suunnitelmallisesti eteenpäin.

*

Kotimatkoja-kirja syntyi reissuista ja reissuilla, koska matkan päällä on hyvä puhua siitä, mistä on tullut ja mihin on menossa.

Etsittiin Marin juuria, jotka ovat syvällä suomalaisessa kulttuurissa ja maaperässä. Tehtiin yhdessä matkaa Pohjois-Savoon Viitaan kylään ja Tiilikajärven kansallispuistoon, matkattiin Turusta Velkualle, Lietoon ja Rymättylään. Tutkailtiin hiljaisuuden liikettä ja käytiin Utössä hiljaisuuden reititissä, Haminan Poitsilassa Hiljaisen rukouksen luostariyhteisössä ja Naantalissa tervehtimässä Pyhää Birgittaa. Pyhiinvaellettiin reitillä, jossa ajan

kerrostumat olivat käsin kosketeltavina läsnä: käveltiin Ravattulan Ristimäellä, jossa sijaitsivat Suomen vanhimman tunnetun kirkon jäännökset, ja Koroistenniemellä, jossa oli 1200-luvulla Suomen varhaisin tunnettu hallintokeskus, piispanistuin.

Matkoilla puhuttiin. Kävellessä, tien päällä, merellä, junassa, savulta tuoksuvan saunan pimeässä nurkassa. Juteltiin ja laulettiin kolmisin suntion kanssa Velkuan hiljaisessa kirkossa, jossa ikkunan takana avautuu heinäniitylle tehty hautausmaa, ajan ja merituulen kuluttamat kivet. Istuttiin yömyöhällä Utön majakkaan tehdyssä kappelissa ja kuunneltiin pimeässä riehuvaa tuulta, nähtiin majakan valon pyyhkivän vaahtopäitä. Käveltiin pitkospuita Tiilikkajärvellä ja nojattiin selkää auringossa lämmentyneeseen harmaaseen hirsiseiniin.

Puhuttiin omannäköiseen naisen elämään kasvamisesta, äitiydestä, ajan virroista ja vastavirroista, yhteisöstä ja sen merkityksestä. Siitä, miten herätysliikkeen näkökulmasta ihanteellisesta vastuunkantajapariskunnasta tuli liikkeen hylkäämiä ja millaiset haavat hengellinen väkivalta jätti. Puhuttiin Marin työstä ja siitä, mihin suuntiin kirkko voi avautua.

Matkojen ja tapaamisten välillä läheteltiin ääniviestejä. Neikin tulivat usein tien päältä, autosta tai kävelylenkiltä. Liikkuessa ajatus liikkuu. Taustalla kuului lumen narske kenkien alla, koiran haukku. Ääni oli hengästynyt: ”Tajusin just tässä kävellessä, että näin se menee!” Mari lähetti viestejä lomapäivinä Kesärannan mökiltä. Hän kulki tuttuja teitä ja maastoja. Tai juoksi lenkkiä ja lähetti ilahtuneen viestin: ”Kyllä tuntuu hyvältä, että tämän ikäinen nainen jaksaa juosta!” Loma irrotti piispan työn aikatauluista, lapsuusmaisemassa nousi mieleen muistoja.

Sanomatta on selvää, että kirja kertoo Marin muistoista ja kokemuksesta. Lähellä olleet voivat muistaa sävyt toisin, eivät ole ko-

keneet samaa. Jokaisella on oma tarinansa. Halusin koko ajan, että tekstissä kuuluu Marin ääni.

*

Marille läheinen Raamatun kohta on Johanneksen evankeliumin kahdennessakymmenennessä luvussa. Maria Magdaleena menee Jeesuksen haudalle ja näkee, että kivi on otettu pois haudan suulta. Maria itkee haudan edessä, ja Jeesus tulee hänen taakseen. ”Mitä itket, ketä etsit?” Jeesus kysyy.

Mitä itket, ketä etsit? Siitä aloitimme keskustelut. Etsiikö ihminen aina kotia, toisessa ihmisessäkin? Koti on kohta, jossa on sekä turvaa että vapautta, ja sen kaipaus pitää liikkeellä.

Matkan tekemisen ja vaeltamisen vertauskuvat ovat tuttua kristillistä kieltä. Kotimatalla tarkoitetaan uskonnollisessa puheessa taivasmatkaa: koko elämä on matkaa kohti Jumalaa. Joskus on sanottu, että ihminen tarvitsee Jumalaa siksi, että täällä kuolla. Mari sanoo, että tarvitsemme Jumalaa ennen muuta elääksemme. Siksi kirjassa mietitään myös, miten tässä maailmassa voi tuntea olevansa kotona.

*

Suomessa on eletty raskaita aikoja. Pandemian jälkeen alkoi Ukrainan sota. Talouskriisi, ilmastonmuutos ja polarisaation kasvaminen huolettavat. Samaan aikaan kirkossa pohditaan, miten tukea ihmisiä. Miten säilytetään perinteet jäykistymättä vanhoihin poteroihin? Miten vastaanotetaan uutta? Miten avataan ovet ja ruokitaan hengellisesti nälkäisiä? Miten ihmiset voisivat tuntea kirkon kodikseen?

Kodin pitäisi olla paikka, jossa on turvallista olla. Kotikirkon täytyy olla syrjinnästä vapaa alue. Mutta monille rajaaminen, ulossulkeminen ja tuomitseminen näyttävät tuovan turvaa, erilaisuuden hyväksyminen pelottaa. Uskontoihin sisäänrakennettu fundamentalistinen tendenssi peittää helposti hyvän ytimen alleen.

Marin kanssa reissattuani ja kirjan kirjoitettuani muistan taas, että paras lääke ennakkoluulojen murtamiseen on ihmisten kohtaaminen. Luodaan sille tilaisuuksia. Asetutaan alttiiksi, tullaan kohti.

*

Mari vihittiin papiksi vuonna 2012. Tapaus herätti paljon huomiota, koska hän oli ensimmäinen lestadiolaisen liikkeen piirissä elävä, papiksi vihitty nainen. Vuonna 2021 hänet valittiin Turun piispaksi.

Ennen piispanvihkimystä hän sai ensi kertaa sovitettavakseen piispan hiipan ja kaavun.

Turun tuomiokirkon sakastissa odotti useita piispankaapuja henkareilla. Kaarlo Kallialan kaapu näytti niin suurelta, että sen sisään voisi kadota kokonaan. Mari nosti korkean, ohuella langalla kirjailluin ristein koristetun hiipan päähänsä. Se oli jäykkä ja oudon mallinen, solahti korvien yli. Hän otti hiipan käsiinsä ja katsoi itseään peilistä.

– Tämä ei sovi minulle.

Ajatus oli hätkähdyttävä. Kyllä, hänestä tulisi piispa. Piispanvihkimyksessä pukeuduttaisiin piispan kaapuun ja hiippaan. Mutta sopsisiko mikään näistä kaavuista hänelle? Yksi vanhimmista kaavuista istui ylle, mutta oli niin vanha, että sitä sai käyttää vain poikkeusluvalla.

Asiasta keskusteltiin. Marille päätettiin tehdä oma piispanvaate. Sen suunnittelisi tekstiilitaiteilija Helena Vaari ja ompelisi artemoni, käsityömasteri Tytti Helles. Mari, itsekin käsitöissä taitava ihminen, jolla on visuaalista silmää, pääsi vaikuttamaan puvun suunnitteluun.

Suomalaisen tekstiilitaiteen juuret ovat Naantalın birgittalaisluostarissa. Sen kautta löytyi birgittalaislaulu nimeltä *Siunattu maa*, joka toimi inspiraationa kaavulle.

Mari ei halunnut ylleen koreaa eikä kiiltävää, vaan jotain maanläheistä. Kankaan lämpimän vaaleanruskea väri valikoitui niin, että hän heitti villakankaan paloja Tuomiokirkon lattialle ja valitsi värin, joka sointui arkkhiippakunnan harmaakivikirkkoihin. Kirjailuihin hän toivoi luontoa: maan kasvustoa. Puvun selkämykseen kirjailtiin elämänpuu ja kaulukseen pihlajan, suomalaisen kansanperinteen pyhän puun, neljä vuodenaikaa. Hihansuihin kirjottiin yrtejä, jotka muistuttavat Pyhän Birgitan puutarhasta Naantalissa – keltamoaa, suopursua, katkeroa – ja kauluksen keskelle kiinnitettiin Kalevala Korun Pyhän Birgitan solki. Korua ei enää valmisteta, mutta se löytyi kierrätettynä pukua varten.

Vaate oli lämmin ja tuntui omalta. Näitä symboleja Mari tiesi haluavansa kantaa: maa, luonto, esiäiti Pyhä Birgitta, joka oli kahdeksan lapsen äiti, näkyjen näkijä ja vaikuttajanainen keskiajalta, yrttipuutarhan kasvattaja ja luostarin perustaja.

Joskus, kun Mari pitää kaapua yllään, hän huomaa, että muutamalla kirkonpenkissä istuvalla naisella on rinnassaan sama Pyhän Birgitan solki kuin hänellä. Hopeisena, pronssisena, isompana, pienempänä. Soljet välkähtelevät kuin pienet tervehdykset.

Kevätvalossa, 18. maaliskuuta 2024

Johanna Venho

I. Kesäranta, Viitaan kylä, Iisalmi

LAPSENA USKO OLII TURVALLISTA

On syyskuu, istun junassa. Kirjan matka on alkamassa.

Mari tulee Iisalmen asemalle vastaan. Ajellaan Viitaan Kesärantaan, Marin lapsuudesta saakka tutulle mökille. Mökin ikkunoista näkyy tyyni Viitaanjärvi, jonka pintaan heijastuu pilviä. Kun ilta pimenee, lämmitetään rantasauna. Istutaan lauteilla, myrskylyhdyn valossa, uidaan tummassa vedessä. Päivällä kävellään metsissä ja Tiilikkejärven kansallispuiston pitkospuilla.

Puhutaan Lyyran suvusta, Marin äidinpuoleisesta suvusta, joka on näiltä seuduilta kotoisin.

Täällä on paljon Marin lapsuusmuistoja. Tämä seutu kannattelee häntä. Laaja sukukin kannattelee, ja usko Jumalaan.

Lestadiolainen yhteisö on ollut Marille pitkään koti ja turvaverkko, joka ulottuu sukupolvien yli. Täällä alkaa ymmärtää, mitä se merkitsee.

Maailman kauneimmat kukat

On helteinen kesäkuun päivä vuonna 1986. Mummolan yläkerrassa Sokerimäessä tytöt uppoutuvat leikkeihin. He leikkivät kampaajaa, ja Marista on ihanaa harjata ja taivutella toisen tukkaa, punoa pieniä lettejä. Mari on kahdeksanvuotias, isoon perheeseen ja laajaan sukuun syntynyt, ja hänellä riittää leikkikavereita. Nyt mukana on siskoja ja serkkujen lapsia.

Kärpänen surisee yläkerran ikkunalasia vasten ja löytää lopulta tien ulos tuuletusikkunan hyönteisverkon reiästä.

Portaista kuuluu askelia. Äiti raottaa huoneen ovea ja kurkistaa sisään.

- Tytöt, jos haluatte vielä nähdä ukin, tulkaa alakertaan. Ukki kuolee kohta.

Mari harppoo puuportaat alas paljain jaloin, muiden mukana. Mirjan tukka sojottaa pörrössä, hän on juuri ollut kampaajan käsittelyssä.

Ukin sänky on keskellä huonetta. Aikuiset ovat kerääntyneet sen ympärille. Ikkuna on auki kesäkuiselle pihalle, ilmavirta liikuttelee verhoa. Tässä samassa pihapiirissä ukki on syntynyt vuonna 1899. Samassa paikassa on syntynyt ja kasvanut myös Marin äiti Elina sisaruksineen.

Tänään paikalla on paljon väkeä, koska on leipomispäivä. Siskokset leipovat savolaisia rieskoja, joita tehdään kerralla iso määrä. Talossa tuoksu vastapaistettu rieska, ja monilla naisista on leivontaessu päällä.

Ukki makaa silmät kiinni ja hengittää kevyesti ja katkonaisesti peiton alla. Hänellä on valkoinen paita yllään. Aamulla hän on pyytänyt: "Antakee mulle puhas paita, Elina tulloo tänään."

Inka-mummu on tyyni ja hiljaa. Muutkin aikuiset ovat rauhallisia.

Mari ei ole näkemässä hetkeä, jona ukin hengitys lakkaa, mutta äiti kertoo siitä myöhemmin. Ukin vierellä ovat äiti ja mummu. Mummu tukee ukkia selästä, että tämä saisi paremmin henkeä. Äiti seisoo vieressä. Ulkona on helle ja äiti haluaisi saada koko ikkunan kunnolla auki, jotta huoneeseen tulisi happea, mutta tiuha hyttysuoja peittää sen. Lopulta ukki henkäisee syvän, viimeisen henkäyksen.

Inka-mummu on vaiti. Hän on toivonut, että Heikki pääsisi jo pois. Hengittäminen on ollut astman takia vaikeaa pitkään. Ikävä iskee vasta myöhemmin ja lyö kaiken läpi. Nyt on selviydyttävä tästä päivästä.

Kun Mari tulee huoneeseen, hän näkee, miten äidin sairaanhoitajasisko Eila sitoo valkoisen kääreen ukin leuan ja pään ympärille ja pukee tälle valkoiset vaatteet arkkua varten. Eila toimii varmoin ottein. Lakana asetellaan ukin ylle. Ukki näyttää rauhalliselta.

- Lapset, menkää poimimaan ukille maailman kauneimmat kukat! Elma-täti kehottaa.

Mari juoksee ulos muiden mukana. Aurinko on kuuma, ruoho pehmeää paljaiden jalkojen alla. Syreeni kuohuu vaaleanvioletteja kukkia, Mari painaa nenänsä niihin ja katkoo ohuista oksista kimpun yhdessä siskon kanssa.

Sisällä valkean lakanan päälle asetellaan monta kaunista, pientä kimppeä. Tuoksu leijuu huoneessa. Lapset asettuvat vuoteen ympärille, pienimpiä pidetään sylissä. Mari seisoo siskojen vieressä ja katsoo, miten kukkien väri loistaa valkoista vasten.

Joku aloittaa laulun.

Ihana rauhan ranta suloisen levon antaa.

Vaivoista vapahtaa, surut, murheet lopettaa.

Mari osaa sanat ulkoa, koska samaa Siionin laulua lauletaan lesta-diolaisten seuroissa aina, kun Helsingin rauhanyhdistyksen väestä on joku kuollut.

Kun laulu päättyy, on kuin ukki nukkuisi. Silti tunne siitä, ettei hän ole enää siinä vuoteella vaan jossain muualla, on voimakas. Näin elämä lähtee ihmisestä, Mari tajuaa.

Vuonna 1986 on jo harvinaista, että vanha ihminen kuolee kotonaan. Äärimmäisen harvinaista on, että hän kuolee sukunsa ympäröimänä samassa paikassa, jossa on syntynyt ja elänyt koko elämänsä. Ukki siirretään avoimessa arkussa keskelle pihaa, ja naapurit ja kyläläiset käyvät hyvästelemässä häntä. Paikalle tulee väkeä kauempaakin. Moni muualta tulevista sukulaisista ja kyläläisistä itkee.

Muut lapset palaavat leikkeihinsä, mutta Mari hakeutuu pihalla Inka-mummun viereen, arkun ääreen. Mari silittää ukin viileää, karheaa poskea. Miten kylmä se jo on. Ja miten ihon väri on muuttunut.

Kun ruumisauto katoaa mäen taakse arkku kyydissään, kaikki seisovat hiljaisina katsomassa sen menoa.

- Ukki lähti autolla taivaaseen! ilmoittaa Marin kolmivuotias Aino-pikkusisko kirkkaalla äänellä.

KRISTINUSKO ÄIDINMAIDOSSA

Kun Mari syntyy syyskuussa 1978 Elina ja Juha Pentikäisen perheeseen, hänellä on jo monta vanhempaa sisarusta. On kaksi isoveljeä, Mikael ja Antti, ja kaksi isosiskoa, Katja ja Hanna. Marin jälkeen perheeseen syntyy vielä kaksi tytärtä, Mirja ja Aino. Vauva-Marista on kuvia, joissa hän on äidin sylissä, sisarusten ympäröimänä raidallisissa froteepotkukhousuissaan, tummatukkaisena töyhtöhyppänä. Kotona Helsingissä, mökillä Savossa, sukulaisten luona. Uusi tulokas kiinnostaa kaikkia ja sylejä riittää.

Ison perheen arki on täyttä. Koti on punainen puutalo Käpylässä. Isä on töissä yliopistolla uskontotieteen professorina. Äiti, joka on koulutukseltaan teologi, on Marin syntymän aikaan kotona, tekee oppikirjoja ja tutkii suomalaista herätysliikettä herännäisyyttä.

Perhe luo aina tarinaa itsestään. Sitä luodaan muistoilla, joita kerrotaan. Ja sillä, mikä jätetään kertomatta. Tarinaa kerrotaan itselle ja lapsille, rakennetaan yhteyttä.

Kun lapsia on monta, jokaisella on omat muistonsa.

Mari muistaa, että Pentikäisillä kulttuuri on tärkeää, materia ei niinkään. Kulttuuria ovat myös ne muistot, joita suvussa kerrotaan. Mari on täynnä sukulaistensa vaiheita, sattumuksia, elämän käännteitä, ihmissuhteita, hengellisiä kokemuksia. Niiden varassa hän rakentaa minuuttaan.

- Tavaroiissakin isää ja äitiä kiinnostivat tarinat, jotka niihin voi liittää. Heille oli iso asia, jos esineellä oli historiaa. Muuten tavarat tai autot eivät merkinneet meillä kotona hyvän elämän mittaria. Materiakeskeistä elämää ei pidetty erityisen korkeas-

*”Paratiisin kaipuu pitää
meidät liikkeellä.”*

Mari Leppänen on tullut tunnetuksi rohkeana yhteiskunnallisena kannanottajana ja lasikattojen murtajana, ja pitkän tien hän on kulkenut myös oman hengellisyytensä kanssa. Millainen pieni tyttö oli Käpylässä tutkijavanhempien viidentenä lapsena varttunut Mari? Mitä hän ajatteli elämästä nuorena aikuisena? Mitkä periaatteet hänelle ovat luovuttamattomia nyt, Turun piispana ja keski-ikäisenä, aikuistuvien lasten äitinä?

Elämässä on kyse tien kulkemisesta. Kirjailija Johanna Venho tekee matkoja Mari Leppäsen kanssa tämän elämän tärkeille paikoille aina pohjoissavolaisesta kesämökistä Velkuan saarelle ja Poitsilan hiljaisuuden luostarista syksyiseen retriittiin Utössä. Matkoilla keskustellaan ja annetaan hiljaisuuden puhua.

Kotimatkoja Mari Leppäsen kanssa kertoo omannäköiseen naisen elämään kasvamisesta, ajan virroista ja vastavirroista, yhteisöstä ja sen merkityksestä. Mari ja Johanna etsivät kirkkojen avoimia ovia ja katsovat ulos ikkunasta alttarin takana.

	 9 789520 442286	
www.tammi.fi	99.1	ISBN 978-952-04-4228-6